



Учений. Педагог. Громадянин

Напевне, щаслива доля привела у 1951 році випускника сільської середньої школи з Полтавщини Миколу Шкіля на фізико-математичний факультет Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького. Талановитий юнак глибоко оволодів математичними науками, опанував учительську професію і з відзнакою закінчив інститут. Потім навчався в аспірантурі під керівництвом доктора фізико-математичних наук, професора С. Ф. Феценка. Мудрий наставник і вчитель увів Миколу Івановича у світ своїх наукових інтересів, в царину однієї з важливих галузей математики — диференціальних рівнянь.

Асимптотичні методи в теорії диференціальних рівнянь беруть свій початок з праць французького математика А. Пуанкаре (1854–1912), пов'язаних із задачами небесної механіки, хоча окремі застосування асимптотичних розв'язків відомі ще з XVIII ст. Зокрема, у монографії М. М. Крилова і М. М. Боголюбова „Введение в нелинейную механику” (1937) наведено систематичний виклад теорії асимптотичних методів. Загальний алгоритм, який називають методом усереднення Крилова – Боголюбова, знайшов широке застосування в теорії нелінійних коливань. М. М. Крилов і М. М. Боголюбов створили в Україні наукову школу з нелінійної механіки, з якої вийшло багато видатних математиків (Ю. О. Митропольський, Г. С. Писаренко, С. Ф. Феценко, А. М. Самойленко та ін.).

Наукові інтереси М. І. Шкіля пов'язані з розробкою асимптотичних методів інтегрування диференціальних рівнянь та їх систем. Він уперше всебічно дослідив досить складні випадки зовнішніх та внутрішніх резонансів, які часто зустрічаються в теорії нелінійних коливань, у 1959 році успішно захистив кандидатську дисертацію, а через дев'ять років — і докторську. Наукові пошуки стали для молодого вченого і покликанням, і найбільшою радістю життя. Його науковий доробок налічує понад 250 праць, серед яких 8 монографій. Монографія „Асимптотические методы в теории линейных диффе-

ренціальних уравнень” у 1967 р. перевидана в США. Цикл робіт М. І. Шкіля з аналітичних і асимптотичних методів розв’язування диференціальних, інтегральних та інтегро-диференціальних рівнянь відзначено премією НАН України імені академіка М. М. Крилова.

Микола Іванович створив наукову школу з теорії диференціальних рівнянь, яка розробляє методи побудови асимптотичних розв’язків диференціальних, інтегро-диференціальних рівнянь та їх систем. Серед його учнів 3 доктори та понад 30 кандидатів фізико-математичних наук, які успішно працюють у вищих навчальних та наукових закладах нашої держави та за її межами. Всі, кому пощастило бути його учнями, через усе життя пронесуть почуття глибокої вдячності до доброзичливого, справедливого та вимогливого вчителя.

Не менш цінною нагородою для М. І. Шкіля є вдячність багатьох тисяч випускників фізико-математичного факультету педагогічного університету, яким він допоміг стати на благородний шлях учителя. Адже протягом усього життя Микола Іванович плідно поєднує наукову роботу з педагогічною діяльністю; він пройшов довгий шлях від асистента до професора і завідувача кафедри математичного аналізу, ректора університету. Лекції професора М. І. Шкіля з математичного аналізу та з курсу диференціальних рівнянь глибокі за змістом. Він напрочуд вдало вмів поєднувати логічну строгість та доступність викладу теоретичного матеріалу, не забуваючи при цьому про проблеми вивчення і викладання шкільної математики, плекає майстерність майбутнього вчителя. Результатом багаторічного педагогічного досвіду стали підручники з математичного аналізу та вищої математики для вищих педагогічних закладів, які вже витримали два видання. За комплект підручників „Математичний аналіз” у двох частинах (М. І. Шкіль, Київ: Вища шк., 1978 (I ч.), 1981 (II ч.)), „Вища математика” (М. І. Шкіль, Т. В. Колесник, В. М. Котлова, Київ: Либідь, 1994 (кн. 1)) і „Вища математика” (М. І. Шкіль, Т. В. Колесник, Київ: Либідь, 1994 (кн. 2, 3)) колектив авторів удостоєно Державної премії України у галузі науки і техніки за 1996 рік.

Визначальним у біографії вченого став 1973 рік, коли його було призначено ректором Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького. Це було визнання не тільки його особистого авторитету, а й величезна відповідальність за честь, престиж і подальшу долю провідного педагогічного навчального закладу України. Щедрими ужимками увінчалися реорганізації, що здійснювалися у вузі протягом більш ніж чверті століття. Тепер це Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Ще з початку 70-х років тут почали впроваджувати у навчально-виховний процес нові інформаційні та педагогічні технології, відкривати нові спеціальності і факультети, кафедри і лабораторії. Разом з реформою і перебудовою середньої та вищої освіти розпочалася робота з удосконалення організації навчально-виховного процесу у педагогічних навчальних закладах, створення нових більш досконалих навчальних планів і програм навчальних дисциплін, впровадження ступеневої системи освіти. Виправдовує себе і практика створення педагогічних класів, які зараз існують у багатьох середніх школах м. Києва і Київської області та забезпечують щороку стабільний приплив до університету найбільш здібних та професійно зорієнтованих абітурієнтів. Вже багато років реалізується ідея М. І. Шкіля прийому до вузу „за довірою” — за рекомендаціями кращих учителів. Та наврод чи можна перелічити всі прогресивні новації, що здійснювалися і здійснюються під керівництвом М. І. Шкіля, дійсного члена Академії педагогічних наук України та Академії Вищої школи України, іноземного члена Російської академії освіти.

Погляди М. І. Шкіля на реформу шкільної і вузівської математичної освіти завжди прогресивні і спрямовані в майбутнє. Його діяльність у методичних радах і комісіях плідна і сприяє оновленню шкільних і вузівських програм, підвищенню їх наукового рівня, наближенню програм і підручників до завдань сучасного життя. Він активно виступає за гуманітаризацію та демократизацію освіти, індивідуалізацію та диференціацію навчання, покращення підготовки учительських кадрів і в розв'язання кожної з цих проблем вносить значний теоретичний і практичний внесок.

М. І. Шкіль є автором перших національних підручників з алгебри і початків аналізу для загальноосвітньої школи, для класів з поглибленим вивченням математики та для СПТУ, має чимало праць з педагогіки та методики вищої і середньої освіти. Він є членом спеціалізованої ради Інституту математики НАН України, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова по захисту кандидатських і докторських дисертацій.

Різноманітні інтереси людини найчастіше поєднуються з особливою обдарованістю в якійсь певній галузі, причому вони аніскільки не заважають розвитку таланту і навіть стимулюють його. Підтвердженням цього є повість „Недовезені соняшники”, написана М. І. Шкілем і видана видавництвом „Школяр” у 1999 р. Повість має автобіографічний характер і присвячена пам'яті мами автора Христини Василівни. За цією повістю було створено радіовиставу, яка неодноразово звучала на українському радіо.

Держава високо оцінила заслуги М. І. Шкіля – талановитого математика і педагога, активного державного діяча, відзначивши його високими урядовими нагородами, серед яких „Заслужений діяч науки і техніки України”, ордени „Знак Пошани”, Трудового Червоного Прапора, Дружби народів, Жовтневої Революції, „Почесна відзнака Президента України”, „За заслуги” I, II, III ступенів.

Великий патріот Микола Іванович щиро любить рідну землю, український народ, культуру і нашу державу. Він сповнений творчими задумами вдосконалення математичної освіти й організації навчально-виховного процесу у педагогічних навчальних закладах. Побажаємо йому сил, щастя і здоров'я на довгі роки.

Т. В. Колесник